

Totnagtoe wees het tekstonderzoek slechts drie van zulke kwesties aan.

En men behoeft niet bevreesd te zijn, dat ze nog beduidend zullen toenemen.

Zulk een gevaar dreigt alleen in de phantasie van hen, die denken als Prof. Visscher.

Maar kan die vrijheid van tekstonderzoek niet misbruikt worden?

Natuurlijk is misbruik nooit te keeren.

Alles wordt misbruikt, tot het heiligste: het gebed, de prediking, de Schrift, de naam des Heeren toe.

Maar het behoeft niet.

Prof. Visscher hamert er in zijn brochure gedurig op, dat de methode van Prof. Kuiper moet dienen om tegenstrijdigheden weg te werken.

Hij maakt in zijn brochure de uitdrukking, door Dr Kuiper in deze gebruikt: tegenstrijdigheden voor ons ietwat belachelijk.

Toch berust dit alles bij Prof. Visscher op misverstand.

Hij begrijpt de bedoeling van Dr Kuiper niet. Geen Gereformeerde denkt er aan om het tekstonderzoek opzettelijk aan te wenden om zoogenaamde tegenstrijdigheden in de Schrift op te lossen.

Het tekstonderzoek vervolgt zijn weg, of er tegenstrijdigheden zijn of niet.

Wij, Gereformeerden, gaan er van uit, dat de Schrift niet met zichzelf in tegenspraak kan zijn.

De tegenstrijdigheden zijn slechts schijnbaar. Soms kunnen wij er geen oplossing voor vinden. Dan eindigen wij met een: wij weten het niet. En blijken zijn eerste Herautartikel schaatst ook Prof. Kuiper zich daarvoor niet.

Maar het geval kan ook anders staan.

Tekstonderzoek kan hebben uitgewezen, dat een bepaalde tekst de voorkeur verdient boven een andere.

Wanneer dan iemand op een tegenstrijdigheid stuit tusschen een schriftplaats en dien minder goeden tekst, terwijl die tegenstrijdigheid in den beteren tekst niet bestaat, dan mag hij daarop toch wijzen.

In soortgelijk geval verkeerde voor zijn bewustzijn Prof. Kuiper.

Had hij de schrapping van het Markuslot verzonnen om van de tegenstrijdigheden in de opstandingsberichten af te komen, dan stond de zaak anders.

Maar zulk bedoelen was hem vreemd.

Het gold hier een oude kwestie. Hij helde er toe over het Markuslot los te laten. Wat natuurlijker dan, dat hij op die tegenstrijdigheden door het Markuslot veroorzaakt, niet inging!

Gaat iemand tekstkritische kwesties scheppen om van tegenstrijdigheden af te komen, dan dient dit beslist te worden veroordeeld.

Maar hier waren die tekstkritische kwesties er. Zelfs mogen wij die zoogenaamde tegenstrijdigheden bij ons tekstonderzoek niet den doorslag laten geven.

Wanneer er twee verschillende lezingen zijn, waarvan de een de tegenstrijdigheid opheft, de ander die laat bestaan, dan mag ik niet redeneeren: omdat er bij de eerste van tegenstrijdigheid geen sprake meer is, is die ook de juiste.

Neen, welke de juiste is moet op andere gronden worden uitgemaakt.

Zoo staan b.v. wij tegenover het Markuslot. Wij meenen het op gronden, vroeger door ons aangegeven, als kanoniek te moeten handhaven.

Wij erkennen eenige schijnbare tegenstrijdigheid (al is die ook niet zoo gewichtig, als men het van zekere zijde wil voorstellen) tusschen dit Markuslot en de andere evangeliën.

Maar daarom wijzigen wij onze opinie over de kanoniceit ervan nog niet.

Geen enkel Gereformeerde bepaalt de juiste lezing naar het al of niet voorkomen van schijnbare tegenstrijdigheden erin.

Ook Prof. Kuiper niet.

Alleen verkeerd begrijpen kan zoo iets van hem doen denken.

De doorslag geeft alleen onbevangen geloovig tekstonderzoek.

Over de vrijheid van beweging, welke de belijdenis zelf toestaat en over de vrijheid van tekstonderzoek veroorloven wij ons nog één opmerking.

Wij gelooven, dat wanneer iemand bij het tekstonderzoek tot een vast resultaat is gekomen, het welk echter in eenig formeel opzicht met een bepaalde aanhaling in onze belijdenisschriften niet strookt, hij het best doet dit in den kerkelijken weg kenbaar te maken.

In zulke formele kwesties is voorzeker vrijheid van beweging geoorloofd.

Maar vooreerst laat zich het formele en het materiele niet altijd even gevoeglijk scheiden.

En vooral achten wij dit veilig met het oog op onzen tijd, waarin sommigen trachten den band aan de belijdenis al slapper te maken.

Niet, dat het praktisch belangrijk verschil zal opleveren.

Stel, dat Prof. Bavinck oordeelt: 1 Joh. 5:7 is niet kanoniek. Dan had hij dit gevoelen de plaatselijke kerk van Kampen of Amsterdam kunnen

laten weten en deze had het naar de Generale Synode kunnen doorzenden.

Dan zou ongetwijfeld de Synode gezegd hebben: daarover bestaat onder ons geen eenstemmigheid; indien wij echter die aanhaling uit art. 9 der Geloofsbelijdenis lichten, zouden wij daardoor den schijn op ons laden, alsof daarmee die tekst officieel door de kerken wordt geschrapt; daarom, hoogerleeraar, wij geven u vrijheid uw gevoelen te behouden en er voor uit te komen.

Maar wel zou er dit voordeel in liggen, dat de gemeente ook die formele kwesties ten allen tijde zou kunnen overzien en er het besluit uit trekken, dat zij de geloofswaarden als zoodanig niet raken.

Natuurlijk staat een geval als van Prof. Kuiper hier geheel buiten.

Hij deed in zijn gesprek met den heer Netelenbos, gelijk hij dat in „De Heraut“ kort wedergaf, uitkomen, dat hij in zake het Markuslot nog niet tot een vast resultaat was gekomen. Hij zeide, dat het slot van het Markusevangelie waarschijnlijk niet van Markus was.

Nu gaat het niet aan om van iets, waaromrent men nog geen zekerheid heeft, een gravamen (bezwaa) te maken.

Dan moet men eerst tot zekerheid zoeken te komen.

Men doet dan het veiligst er vooralsnog geen publicatie aan te geven.

Iets anders zou het natuurlijk zijn indien het een der waarheden b.v. de opstanding van Christus zelf betrof.

Indien men daaraan ook maar eenigszins twijfelde, zou men gehouden zijn, dit werkelijk bekend te maken.

Doch in ondergeschikte, formele kwesties wachte men tot men vastheid heeft.

Men kan in een particulier gesprek hiervan gewag maken.

Maar verder moet men niet gaan.

Daarom kan het niet goedgekeurd van den heer Netelenbos, dat hij de publicatie er van op zich nam.

Dat had hij aan Prof. Kuiper kunnen overlaten.

En als dan Prof. Visscher hieruit een slaatje wil slaan en schrijft: „Het was natuurlijk niet aangenaam voor Dr Kuiper, dat Dr Netelenbos klapte uit de school. Gold het iets anders dan de beginselen, dan zou deze daad ongetwijfeld afkeurenswaardig zijn geweest. Maar nu het een uitspraak geldt in zake beginselen, kan ik niet inzien, dat daarmee aan Dr Kuiper onrecht is geschied“ (bl. 31), zoo kunnen wij ons dat voorstellen van een inquisitoriaal-aangelegd man, maar van Prof. Visscher niet.

Daardoor toch doet hij het voorkomen, alsof men nu onbedoeld gekomen is achter iets, wat Prof. Kuiper zorgvuldig had willen verbergen. Of zooals Dr Visscher het zelf uitdrukt: „Wij mogen niet in de binnenkamer andere menschen zijn dan buiten voor het aangezicht des volks“ (bl. 31).

Hier maakt Dr Visscher Prof. Kuiper zwart als heterodox (kottersch), maar onder de bijvoeging, dat hij een orthodox masker zou hebben voorgedaan.

Welnu, zulk een aantijging noemen wij kortweg verfoelelijk.

Als Prof. Kuiper tot de Synode zou gesproken hebben: „ik weet niet of de aanhaling van Markus 16:16 in Zondag 26 wel kracht heeft, omdat ik er niet zeker van ben, of op grond van geloovig tekstonderzoek niet moet worden aangenomen, dat het slot van Markus er niet in hoort“, dan zou de Synode niet alleen moeten antwoorden: „wij mogen in zulk een zaak, die niet het beginsel van den doop noch het beginsel van het Schriftgezag, noch eenig ander beginsel raakt, uw conscientie niet binden, temeer daar geloovige geleerden het er niet over eens zijn“, maar zij zou er in meer of minder berispelden vorm aan toevoegen, haar met zulke kwesties voortaan niet meer lastig te vallen, vóór hij het met zichzelf is eens geworden.

En onder dat voorbehoud dan ook, n.l. dat men zelf tot vaste overtuiging is gekomen, dringen wij erop aan, om ook waar men en niet slechts zakelijk, van eenige uitspraak in de belijdenisschriften meent te moeten afwijken, dit op kerkelijke wijze ter kennis van onze kerken te brengen.

Doch uitsluitend met het oog op de tegenwoordige omstandigheden.

Om de vrijheden, die sommigen zich in beginsel-kwesties tegenover de belijdenis wel eens zouden kunnen veroorloven, tegen te gaan.

En niet om de beschuldigingen van Prof. Visscher, die totaal ongegrond zijn.

Een volgend maal ons slotartikel.

HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Nog eens de Kindertoeslag.

Het artikel van den heer Huizinga heeft mij gerustgesteld.

Zijn qualificatie van het z.g.n. kindergeld deed mij vermoeden, dat hij in deze loonsbeschouwing een ernstige afwijking zag van de gereformeerde lijn, en ik verwachtte niet anders, dan dat hij

mij in een principiële uiteenzetting mijn „ethische“ dwaling zou aantoonen. Doch dit is nog al meegevallen. Ik heb in dit woord „ethisch“ veel meer gelezen, dan de samensteller van het sociale werkplan voor Patrimonium ermee bedoelde, want hij heeft met dit adjectief slechts dit willen zeggen, dat de verdediging van het kindergeld niet objectief steun vindt in de Heilige Schrift, doch subjectief voortvloeit uit een soort medelijden of medegevoel met de groote gezinnen.

Nu begrijpen we elkaar beter.

Van ketterij is dus geen sprake.

De heer H. denkt er niet aan ons ethische gevoelens toe te dichten, maar mag ik hem dan vriendelijk verzoeken met zijn qualificaties in 't vervolg wat voorzichtiger te zijn. Wij zijn zoo spoedig geneigd om alles in loketten te verdeelen, en op elke meening, al behoort ze ook tot de meest verafgeleide principes, een cachet te drukken, en sommigen zijn tegenwoordig al heel gauw met het woord „ethisch“ klaar, doch voor dit snelkeuren en snelstempelen moeten we op onze hoede zijn. De praktijk der laatste jaren heeft bewezen, dat wat vroeger als een onwrikbaar calvinistisch principe werd verdedigd, thans tot de meer neutrale zone wordt gerekend, en de ontwikkeling van ons eigen partijleven, die niet buiten het groote wereldleven omgaat, heeft ons in niet geringe mate bescheidenheid geleerd.

Daarmee ontken ik natuurlijk het bestaan der grondprincipes niet.

Er zijn hoofdbeginselen, die nooit wankelen.

Wij belijden eeuwige waarheden, die wij tot geen prijs loslaten, doch ik kan nog niet inzien, dat onder die fundamentele gereformeerde grondstellingen het al of niet aanvaarden van het kindergeld een plaats inneemt. De gansche quaestie is voor mij niet van dat gewicht, en ik denk er niet aan om mijn opvatting gereformeerder te noemen dan de meening van den heer Huizinga, doch begeer ook niet voor minder gereformeerd dan hij door te gaan.

Bovendien is mijn opponent in zijn beoordeeling niet juist.

Hij vergist zich, wanneer hij de verdediging van het kindergeld alleen laat opkomen uit medelijden met de groote gezinnen, en het is niet waar, dat de kinderbijlag slechts steunt op gevoelsoverweging. Deze loonsbepaling hangt samen met onze beschouwing van de loonsfactoren, en met de diepgaande vraag, of bij het loon alleen gerekend mag worden met den gepraesteerden arbeid, of dat ook in aanmerking komen de behoeften van het gezin. M.i. dienen ook deze mee te spreken. Zonder ook maar in het minst in de Marxistische wateren te willen verzeilen, geloof ik niet, dat loon naar werk als regel is door te voeren. In geen enkelen kring kan deze maatstaf consequent worden gevolgd. Overal vinden we nog andere loonsfactoren dan dien der arbeidsprestatie, en de voorbeelden liggen voor het grijpen, dat ook de grootte der behoeften haar invloed oefent. Ik kan hierop thans niet dieper ingaan, omdat ik dan in den breede over arbeid en loon zou moeten handelen, doch ik stipte dit even aan, om tegenover den heer Huizinga te handhaven, dat bij de verdediging van het kindergeld geen medelijden spreekt, maar de overtuiging, dat de levensbehoeften van den werkmans niet buiten beschouwing mogen en kunnen blijven.

Straks kom ik hierop wel terug.

Thans wil ik eerst een opmerking maken over 't eerste punt, dat mijn geachte opponent noemt. Hij beweert, dat het kindergeld pas met de crisisjaren zijn intrede heeft gedaan, en eigenlijk een gevolg is van allerlei noodmaatregelen, die de regering nemen moest om de menschen tegen de duurte te beschermen, en de verkwisting onder de ongehuwden en kinderloozen tegen te gaan. Ik wil niet ontkennen, dat de malaise der oorlogsjaren de praktische invoering van het kindergeld ten eerste heeft bevorderd, wat ook uitsnemend te verklaren is, doch daarover gaat het toch niet. De vraag is, of het kindergeld pas als een noodspont in den bangen tijd, die achter ons ligt, uitgedacht en verdedigd werd, of dat het ook voor dien is aangeprezen en voorgestaan, en het antwoord op die vraag is niet ver te zoeken.

Reeds voor den oorlog is de kindertoeslag verdedigd.

Ook toen vond deze loonsbepaling in onze kringen instemming.

Prof. Diepenhorst b.v. heeft zich toen reeds als een warm voorstander doen kennen, en daarom begrijp ik niet, hoe de heer H. er toe komt om het kindergeld als een soort crisisproduct te beschouwen. Hij weet toch wel, dat reeds geruimen tijd voor 1914 in de tractemensbepaling van veel predikanten de kinderbijlag was opgenomen, en al is het ook, dat in de toepassing van deze loonsgedachte de ellende-tijd der verlopen oorlogsjaren verhaastend heeft gewerkt, het gaat niet aan om te leeren, dat men pas in dien tijd tot dit stelsel gekomen is.

Het bestond reeds vroeger.

Het werd ook eerder toegepast.

Het is alleen in de crisisjaren meer op den voorgrond getreden, en in de profijtelijkheid voor het sociale leven meer openbaar geworden.

Ten
Hij
M.i.
Tere
is me
predikt
ons oo
gezinsl
is of t
dergeld
ze voo
algeme
de eise
gegeve
gezin
Over
Noch
ment.
De v
arbeide
slechts
dus ni
de lev
als reg
in het
maatre
bath-
eigenar
de rijk
niet ga
kennen
in strij
Wil
om de
Mag
om vo
te verd
naar n
een on
behoeft
niets o
behoeft
Godsve
maakt
de zor
van all
kinderg
wij om
instrum
Nu
voor zi
Niet
kindere
Daar
het loo
en hij
loon h
en zijn
mag hi
zeker v
richtie
welk d
trouwde
Strijd
Hoe
M.i.
sociale
naar d
zelen v
inzinkt
euvel
gen het
trouwer
het ge
tegen a
hine tij
monit
de voo
weging
trouwer
vinisten
stelling
Zoo
Onze
En v
van far
weest
het dag
vertrou
Hierb
De h
standpo
Het l
te hulp
motieve
Evenm
ziekeli
ken, m
penhors
heid is
het lev
immer
beider
de kost
worden
dat wa
tuurlijk
beinvlo
Van
heer l

ZENDING EN EVANGELISATIE.

De Federatie van Christelijke Vereenigingen van en voor Vrouwen en Meisjes.

I.

Vele vereenigingen zijn in ons land sedert jaren werkzaam op het terrein van den arbeid onder vrouwen en meisjes. Zoowel zuiver evangeliseerend als bewarend en reddend werk wordt er veel verricht. Maar nu op het oogenblik de arbeid onder de rijpere jeugd in het middelpunt der belangstelling staat, nu allerlei omstandigheden er toe mede werken, dat men zich eens bezinnen moet en zorgvuldig nagaan of de arbeid wel aan de eischen voldoet, die men daaraan stellen kan, nu blijkt allereerst eene groote onvoldoende. En het zijn niet alleen de buitenstaanders, die objectief oordeelen, die de onvoldoendeheid constateeren, zooals b.v. in het Verslag der Staatscommissie tot onderzoek naar de ontwikkeling der jeugdige personen van 13—18 jaar, waar van den Protestantisch Christelijken jeugd-arbeid onder meisjes gezegd wordt, dat deze nog van weinig beteekenis is, neen het is in de vereenigingen, onder de arbeidsters zelve, dat een tekort sterk gevoeld wordt. Talrijk zijn de klachten der leidsters in dit werk over het verliezen van het contact met de meisjes, over de vermindering der belangstelling, terwijl in de vereenigingen niet minder geklaagd wordt over vermindering van ledenaantal en van activiteit der leden, over de moeilijkheid van het vinden van geschikte personen om zich voor dezen arbeid te geven.

Verwondering wekken deze klachten zeker niet, eerder zou het verwondering wekken, indien dergelijke moeilijkheden op dit terrein achterwege bleven, waar het op elk gebied gist en woelt, veel ouds wordt afgebroken, nieuw leven zich baant, nieuwe wegen worden gezocht. Ja, sterker nog dan op menig ander levensterrein moest dat gisten en woelen wel gevoeld worden in den arbeid onder vrouwen en meisjes, omdat de vrouw in onzen tijd, behalve het algemeene wereldgebeuren en de algemeene verandering van geestesgesteldheid, die zij medemaakt, ook nog doormaakt eene groote ommekeer wat betreft haar plaats in de maatschappij.

De meisjes staan geheel anders tegenover het leven dan 10—15 jaar geleden. Juist in dezen tijd, waar de geestesgesteldheid der geheele menschheid toch al zoo snel verandert door de angstwekkend vlugge opeenvolging der toestanden en gebeurtenissen, is het leven der vrouw geheel gewijzigd, of liever, is deze wijziging die zich reeds jaren voorbereid had, zoo plotseling in een vergeter verduistert gekomen, dat eene groote verandering in de mentaliteit der vrouw daarvan het gevolg moest zijn. De toevloed van meisjes naar de inrichtingen van hooger onderwijs, het openstellen van allerlei beroepen voor de vrouw, het stroomen naar kantoren en fabrieken en als gevolg daarvan het verlaten van het gezinsleven, of wel in eigen huis of wel in huishoudelijke diensten bij anderen en ten slotte het betrekken der vrouw in het politieke leven door het verliezen van het stemrecht, dit alles moet van grooten invloed zijn op de vrouwen van onzen tijd.

Alle vrouwen zullen eenigszins den invloed van dit alles ondergaan, maar uit den aard der zaak zal dit alles veel meer doorwerken bij de jongeren, wier leven zelf door deze veranderingen beheerscht wordt, die met volle belangstelling daarin medeleven, die in jonge geestdrift zich van deze veranderde positie gouden bergen voorstellen en zoo is het geen wonder, dat de afstand tusschen de gedachtenwereld van moeders en dochters, ouders en jongeren zeer groot is geworden.

Wil men nu aan de meisjes van dezen tijd het Evangelie brengen, wil men van den arbeid der meisjesvereenigingen een algemeen vormend invloed doen uitgaan, wil men het onmisbare contact verkrijgen, dan is het zeer begrijpelijk, dat de oude methoden falen moeten. Waar men nu onderzoek doet naar den arbeid onder meisjes, daar blijkt dat deze, de goede uitzonderingen niet te na gesproken, nog geheel is ingericht op de wijze van tien jaren geleden. De ontwikkelingsgang is niet medegemaakt, van geleidelijk aanpassen is slechts in enkele gevallen sprake geweest en nu er na den oorlog eene inzinking komt, nu wordt door velen gevreesd, dat het bestaande geheel afgebroken zal worden, men heeft geen voldoening en geen animo in zijn werk, omdat men gevoelt dat het niet meer past in dezen tijd. Velen zijn er die, teleurgesteld, het werk opgeven, anderen, die zich daarvoor niet willen geven, gevoelende niet tegen de taak opgewassen te zijn.

Maar minder dan ooit, mag in dezen tijd deze arbeid verslappen. Want nu de vraag naar meerdere ontwikkeling en naar een eigen vereenigingsleven zoo sterk opkomt onder de meisjes, is het van bijzonder veel belang, wie daarin leiding zal geven. Daarbij is er op het oogenblik onmiskenbaar een vragen naar geestelijke dingen. De sociaaldemocratie en allerlei geestelijke stroomingen, die buiten den Christus omgaan, weten van deze beide factoren gretig gebruik te maken. Daarbij mogen de Christenen niet achter blijven. De geestesgesteldheid, die nu in dit overgangstijdsperk gevormd

wordt, zal haar stempel drukken op een lange reeks van jaren. Daarbij zal de invloed der vrouw van de grootste waarde zijn, want aan haar is de geestelijke vorming in het gezin voornamelijk toe te vertrouwen. God legt in deze jaren een zware taak en groote verantwoordelijkheid op de Christenen. Niet alleen op het zendingsterrein zijn allerwege geopende deuren, ook op dit zendingsveld vlak om ons heen, geeft God eene gelegenheid, zooals misschien in een menschenleeftijd niet terugkeert. God vraagt van ons door ons woord en onze daad het getuigenis te laten uitgaan, dat ook voor dezen tijd in Jezus Christus de eenige redding is, dat voor de vragen en nooden van dezen tijd Zijn Evangelie de eenige oplossing brengt. Waar de vrouwen het meest toegankelijk zijn voor de geestelijke dingen en zij zich van haren invloed meer bewust zijn geworden door hare veranderde positie, daar is de Christelijke arbeid onder haar van de allergrrootste beteekenis en tot iedere Christenvrouw komt dan ook in onze dagen met vernieuwde kracht de roeping van Godswege om Zijne getuige te zijn, medearbeidster te zijn voor de uitbreiding van Zijn Koninkrijk.

Waar hoe langer hoe meer de oogen der voor-aanstaande personen in Christelijken arbeid onder vrouwen en meisjes opengingen voor de groote, zware, maar ook heerlijke taak die daarvoor openlag, maar daartegenover zij in plaats van opleving en krachtige bloei, achteruitgang en verslapping moesten constateeren, daar is het geen wonder dat zij uitzagen naar middelen om hierin verandering te brengen. Maar ieder alleen bleef onmachtig de moeilijkheden te overwinnen. Gevoeld werd hoezeer de groote versnippering afbreuk deed aan den geheelen arbeid en de krachtige ontwikkeling tegenwoordig. In samenwerking ligt groote kracht en talrijk zijn de voorbeelden in binnen- en buitenland, dat juist in dezen arbeid van goede organisatie en nauwe samenwerking de grootste kracht uitgaat.

Reeds in den winter van 1919 werden voorloopige besprekingen gehouden tusschen afgevaardigden van verschillende groote vereenigingen; een voorloopig Comité werd benoemd, dat in 1920 een onderzoek instelde naar hetgeen voornamelijk in de groote steden werd verricht en welke leemten werden gevoeld. In November 1920 werd daarop overgegaan tot de oprichting der Federatie van Christelijke Vereenigingen van en voor Vrouwen en Meisjes. Zij stelt zich ten doel er toe mede te werken, dat in de vrouwenwereld Jezus Christus meer gekend worde als Heiland en Heer en zoo de uitbreiding van Gods Koninkrijk te helpen bevorderen. Zij hoopt dit doel te bereiken door samenwerking tusschen de bestaande vereenigingen te bevorderen en tot het aanvaarden van noodzakelijk werk op te wekken of dit te organiseren.

v. A. v. W.

LITERATUUR EN KUNST.

Christendom en Kunst.

II.

In het vorig artikel werd gewozen op het gevaarlijke in het streven van hen, die onbekend met de verwickelingen, waarin de levenspraktijk op een bepaald gebied ons brengt, toch een theorie van eigen maaksel geheel mechanisch willen opleggen aan de praktijk. Voor dezulken is ook de verhouding van Christendom en kunst reeds van te voren klaar en doorzichtig. Geheel anders komt de zaak te staan, wanneer we het oordeel vragen van hen, die in eigen leven zoeken naar een verzoening van Christendom en kunst.

Het is ons uit het voorafgaande wel gebleken, dat er zeker iets meer „achter“ zit, als wij, in ons eigen leven zoekend naar een verbinding van Christendom en kunst, op zoovele bezwaren stuiten. Er zit inderdaad iets heel belangrijks achter.

Wij krijgen hier te doen met twee levensrichtingen, twee stroomingen, die wij gaarne in één bedding vereenigd zagen. De invloed, die deze twee levensrichtingen vanaf de oudste tijden tot heden op de menschheidshistorie uitgeoefend hebben, is duidelijk zichtbaar niet slechts in het leven van den enkeling, maar zelfs in den aard en het karakter van geheele volken.

Er is een levensrichting, in wier sfeer het zedelijke ondergeschikt gemaakt wordt aan het natuurlijke, en er is een andere, die het natuurlijke onderwerpt aan het zedelijke, waarbij dus de volle nadruk valt op de tegenstelling: heilig en onheilig, die bij de andere levensrichting geheel op den achtergrond treedt. De eerste is men gewoon te noemen de „aesthetische“, de andere de „ethische“ levensrichting. (Ik mag om van te voren alle misverstand uit te sluiten, wel even opmerken, dat dit woord „ethisch“ hier dus uitsluitend door mij gebruikt zal worden in den zin van „zedelijk“, al voel ik ook, dat dit een uiterst gebrekkige weergave is van het „vreemde“ woord. Het woordje „ethisch“ heeft voorts nog een theologische nuance, die hier geheel buiten beschouwing valt.)

Schleiermacher, de eerbiedwekkende strijder voor het goed recht der religie in het geestesleven, heeft deze tegenstelling tusschen „aesthetisch“ en „ethisch“ in zijn „Glaubenslehre“ laten zien in het karakter der verschillende godsdiensten. Onder

Ten tweede beroept de heer H. zich op de Schrift. Hij doet dit zeer kort.

M.i. omdat hij in de Schrift weinig steun vindt. Terecht merkt hij op, dat de Bijbel geen boek is met concrete voorschriften, en Gods Woord predikt ons geen maatschappelijk stelsel. Het zegt ons ook niet, of op den basis van het familie- of gezinsleed nog bijzondere kindertoeslag geoorloofd is of niet, en uit het feit, dat we van zulke kindergelden niets lezen, mag niet geconcludeerd, dat ze voor ons contrabande zijn. Hier worden alleen algemeene regelen gegeven, en in die regelen ons de eisch Gods bekend gemaakt, dat een loon moet gegeven, hetwelk tot voldoende onderhoud van het gezin kan strekken, doch verder gaat de H. S. niet. Over het „hoe“ wordt niet gehandeld.

Noch in het Oude, noch in het Nieuwe Testament.

De werkgever uit de gelijkenis gaf aan iederen arbeider evenveel, hetzij hij den geheelen dag of slechts een uur gewerkt had, en deze rekende dus niet met den gepraesteerden arbeid, maar met de levensbehoeften, doch mag deze handelwijze als regel gelden? Laat de heer H. voorzichtig zijn in het trekken van conclusies voor allerlei sociale maatregelen, want dan kon het instituut van Sabbath- en jubeljaar hem wel eens tot een zeer eigenaardig standpunt voeren. En wat hij zegt over de rijke beloften Gods voor het gezin, ik zou niet gaarne de waardij van een dier beloften ontkennen, doch is met die beloften het kindergeld in strijd?

Wil de Heere niet het gansche loon gebruiken om de gezinnen in stand te houden?

Mag een huisvader niet alle middelen aangrijpen om voor zijn groot gezin het dagelijksch brood te verdienen, en wanneer zulk een huisvader allicht naar meer bronnen van inkomsten omziet, dan een ongetrouwde en kinderlooze, om in de speciale behoeften van zijn gezin te voorzien, is er ook niets op tegen dat in de loonsbepaling met die behoeften gerekend wordt. Hierbij wordt aan het Godsvertrouwen geen afbreuk gedaan. De heer H. maakt een onzuivere tegenstelling. Het geloof in de zorgende liefde Gods sluit niet de inspanning van alle krachten buiten, en wanneer wij met het kindergeld groote gezinnen te hulp komen, stellen wij ons juist in de hand des Heeren om Zijn instrument te zijn tot vervulling van Zijn beloften.

Nu staat natuurlijk de vader verantwoordelijk voor zijn gezin.

Niet de maatschappij, maar hij heeft voor zijn kinderen te zorgen.

Daarvoor arbeidt hij, en daarvoor werkt hij om het loon, en neen, dan vraagt hij geen medelijden, en hij wil geen bedelaarsgave, maar waar het loon het van God gegeven middel is om zichzelf en zijn gezin als beeldridders Gods te handhaven, mag hij dankbaar zijn, dat in dat loon, dat zeer zeker verband houdt met den arbeid, dien hij verrichtte, gerekend is met zijn speciaal gezin, hetwelk de Heere aan zijn zorg en leiding toevertrouwd.

Strijdt dit met de overgave des geloofs aan God? Hoe komt de heer H. erbij?

M.i. is het kindergeld veel eerder een eisch van sociale rechtvaardigheid, en wanneer het streven naar de vervulling van dezen eisch een wegdoezelen van de lijnen, en een bewijs van geloofs-inzinking is, dan lijdt heel de loonactie aan dit euvel. Hetzelfde argument, hetwelk de heer H. tegen het kindergeld gebruikt, dat n.l. het geloofsvertrouwen in 't gedrag komt en de spanning van het geloofsleven verzwakt wordt, is reeds lang tegen alle sociale actie gebezigd door hen, die in luie lijdelijkheid zich aan den arbeid van Patrionism onttrokken. Dezen hebben ons altoos voor de voeten geworpen, dat de maatschappelijke beweging vloekte met onze berusting in en het vertrouwen op Gods bestel, en wij hebben toch als Calvinisten volgehouden, dat deze beide geen tegenstellingen zijn.

Zoo staat het ook met het kindergeld.

Onze kerken hebben dit uitnemend begrepen. En voor onze groote gezinnen is deze vorm van familieleen meermalen een ware uitkomst geweest, en mede een verhooring van de bede om het dagelijksch brood, en een bewijs, dat God het vertrouwen niet beschaamt.

Hierbij wil ik het laten.

De heer H. begrijpt nu, naar ik hoop, op welk standpunt ik sta.

Het is mij niet te doen om enkel groote gezinnen te hulp te komen. Ook wegen bij mij geen gevoels-motieven. Ik bedoel geen barmhartigheid te oefenen. Evenmin twijfel ik aan 's Heeren trouwe zorg. Aan „ziekelyk voelen“ behoeft de heer H. niet te denken, maar ik zie, om de woorden van Prof. Diepenhorst te gebruiken, de dingen aldus: „De arbeid is het door God aangewezen middel om in het levensonderhoud te voorzien; de arbeid moet immer in verband worden gebracht met den arbeider; misdien mag een loonsbepaling, mee op de kosten van het levensonderhoud gebaseerd, niet worden losgelaten, en het is alleszins rationeel, dat, waar de grootte van het gezin de meest natuurlijke factor is, welke het bedrag der kosten beïnvloedt, met haar ook rekening wordt gehouden“.

Van het verkeerde dezer beschouwing heeft de heer H. mij niet overtuigd. K. D.